

mpkSlas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982

LAPKRIČIO MĖN. 6 d. / NOVEMBER 6, 1982

PART TWO — Nr. 228 (41)

Šiame numeryje:

„Nusidawimų“ 150 metų sukaktis.

Pasauliui sugriuvus.

Laiškas iš Rochesterio — Magdalenos Stankūnienės tapyba.

Ateities akademinis savaitgalis — pogrindžio spauda.

Lidijos Šimkutės eilėraščiai.

Vienuoliktąjį fotografų paroda.

Vakaras su Anastazija Tamošaitiene.

Miško burtai — Petravičiaus kūryba.

Kertinė Parastė

„Nusidawimų“ gimtadienio 150 metų sukaktis

Ruošiamės visu smarkumu minėti ateinančiais metais „Aušros“ šimtmetinį sukaktį. Jau planuojama visa serija straipsnių, kuriuos parašys dalyko specialistai. Tai puikus užmojis! Tarsi introdukcija į tą minėjimą yra šimet 150 metų sukaktis, kai pradėtas leisti laikraštis „Nusidawimai“ apie Ewangelijos Praplatinimą tarp Žydu ir Pagonų, J. F. Kelkio redaguojamas. Laikraštis 1832 metais pasirodė Klaipėdoje, bet greit (tais pačiais metais) buvo perkeltas į Tilžę, o vėliau (1837 m.) — į Karaliaučių. Iki 1901 m. ėjo kiekvieną mėnesį, bet vėliau pradėjo retėti. Apie šio laikraščio pasirodymo sukaktį berods bus pirmasis laikraštis „Lietuvos Pajūris“ mums priminę šių metų 8 nr. pirmąjį straipsniu.

„Nusidawimai“ savo tikslu buvo religinis laikraštis, bet buvo rašoma jame ir kitais klausimais. Skaitė jį mažlietuviai. Jis buvo spausdinamas gotinėmis raidėmis, taigi Didžiosios Lietuvos lietuviams nepriimtinas dėl raidyno. Be to, jis gvildeno protestantiškus reikalus, todėl lietuviams katalikams buvo svetimesnis. O mažlietuviai jį skaitė didelis skaičius, nes 2000 tiražas kai kada turėjo būti atkartotas.

Šio laikraščio pasirodymas iššaukė ir kitus laikraščius, tuoj po jo pasirodžiusius Mažojoje Lietuvoje, net pačią „Aušrą“.

Pagal „Lietuvos Pajūrio“ straipsnio žinias, „Nusidawimų“ komplektą galima rasti karališkoje bibliotekoje Londono ir dar esą galima rasti periodinių leidinių bibliotekoje ar institute Vokietijoje.

„Nusidawimų“ redaktorius J. F. Kelkis buvo gimęs Mažojoje Lietuvoje vokiečių kolonistų šeimoje. Užtai pradžioje lietuvių kalba rašymas jam sudarė sunkumų. Jo

rašų kalbą ištaisydavo kalbininkas Fridrichas Kuršaitis. Bet vėliau, bendraudamas su lietuviu, pats išmoko, net sulietuvėjo. Tada ir savo pavarde iš Kelch pakeitė į Kelkis.

J. F. Kelkis, sulaukęs 16 metų, įstojo į karalienės mokytojų seminariją Išrutėje. Ją baigęs, mokytojavo vienoje parapijėje mokykloje. Turėjo gausią šeimą, tačiau įstengė ir redaguoti „Nusidawimus“. Redagavo iki 1875 metų. Tais metais laikraštį perdavė Fridrichui Kuršaičiui. Vėliau „Nusidawimus“ redagavo kunigai: Pipiris iš Klaipėdos, Penschukas iš Mielaukių, Endrulaitis iš Priekulės ir Šušelis iš Natkiškių. Su mažais pertraukimais „Nusidawimai“ ėjo iki Pirmojo Pasaulinio karo.

„Lietuvos Pajūryje“ tilpuiam straipsniui parašyti nepasirašęs autorius panaudojęs šiuos šaltinius: D. Kaunas — „Periodinės spaudos pradininkas“, dr. K. Gudaitis — „Periodinės spaudos kūrimas“ („Lietuviai Evangelikai“), Pr. Klimaitis — „Maž. Lietuvos periodinė spauda“ („Kovos Keliais“) ir „M.D.“ — „Didysis 1854 m. Klaipėdos miesto gaisras“. Norintieji plačiau susipažinti su „Nusidawimais“ bei jo redaktoriu Kelkiu tepaseka anksčiau minėtajai laikraštį („Lietuvos Pajūris“) ir čia suminėti šaltinius, įjungiant Vaclovo Biržiškos „Aleksandryną“ bei Lietuvių Enciklopediją.

Mes esame dėkingi mažlietuvių iniciatyvai sukurti lietuvišką laikraštį. Tas įvykis buvo vienas iš daugelio akstinių ir didlietuviams pradėti rūpintis savajam kraštui tinkamu laikraščiu, ką 1883 m. ir padarė, sukurdami „Aušros“ žurnalą.

P. Kryželiūnas

Pasauliui sugriuvus

Jurgio Jankaus knyga
„Paparčio žiedas“

MARIJA STANKUS - SAULAITE

Šeimos gyvenimą perskrodžia kulkosvaidis. Nežinota, ką daryti: ar, palikus pasiryžusį namų neapleisti tėvą, gelbėtis, ar likti namie su juo, bolševikams artėjant. Statiškas paveikslas. Tėvas Andrius Blažys „rymojo ant statinių tvoros ir žiūrėjo į pamiškę“ (ps. 11). Visur buvo visai tylu. „Dulkė smulkutėlė migla“ (11). Jurgio Jankaus pasakojimo „Iš namų“ pirmasis paragrafas šturpus tuo, kad muzikalis sakiniai ir švelnios detalės išryškina tą klaidingą laukimo tylą. Gamta, paukščiai ir gyvulėliai tiek pat tylūs, kaip iš tėviškos besitraukia žmonės. Jų tylą stebi Blažys. „Lyg kristaliniu gaubtu apgaubusi“ (11), ši tyla nėra nei rami, nei sveika; ji ir gąsdina, ir guodžia. Gal tuoj sutrenks, ir reikės veikti, bet gal kas pasikeis, grįš įprasta gamtos tvarka, grėsmei atitolus, nesuinaikinus šito kampo.

Blažio pirmasis portretas — jis stovi ir stebi; paskutiniajame jis negali nei stovėti, nei stebėti. Be akių ir be viršugalvio jis guli sūnaus rankose. Vienas taiklus šūvis, ir veikas prasideda. Nebematoma, nes nėra kuo matyti, bet taip pat nebėra ko matyti. Vienas pasaulis išnyksta, o naujam pasauliui reikia naujų akių. Išnyksta įprastas žmogus ir žemės ryšys; keičiasi šeimos narių vaidmenys, sūnui staiga perėmus tėvo vietą; visiškai pasikeičia pasaulio samprata.

Pasakojimas baigiasi judesiu: tėvą ir vyrą palaidojusi, šeima bėga iš namų. Gal tėvas dėl to rizikavo paruošti duobę, kurioje, sakė, išsigelbėsias, iš-

lauksias, nes žinojo, kad jis yra stabdis veiksmui, o be jo šeima galės eiti tolyn. Šeima važiuoja, ir kai vėliau sūnus Kęstutis „pakėlė rankas. Jos buvo kruvinos tėvo krauju“ (23). Upelyje jis nuplauna nuo jų „paskutinę tėvą dalį“, ir įjėvėl juda. Šis apsiplėvimas, tačiau, jo neatnauja, kaip būna įvesdinimo mituose, pereinant per vandenį. Sūnus pereina į kitą būklę ne šviežias ir lengvas, bet sunkia širdimi. Kraujo dėmė tėvas ir praeitis, praeities pasaulis sugrįžta, bet kelias jau veda kitur, kur ne išoriniu šeimos ženklu, bet sąmone ir atmintimi priklausomumas atpažinsimas.

Nuo pirmojo tylaus ir bausaus laukimo paragrafo iki paskutiniojo daug kas pasikeitė. Gale sakiniai paprasti, ne poetiški, aprašant atsiskyrusius nuo tos aplinkos, kuri jiems buvo poezija. O patys veikėjai tylūs ta tyla, kuri seka kataklizmu. „Moterys tylėjo“ (23). Tik Kęstutis bando išsiaiškinti, kaip gali taip greitai, priešui net nesidomint, dingti geras žmogus. Vėliau jis dar suabejotas vieno asmens mirties svarba pasauliui, kaip paskutinis sakinytis parodo.

Kol tėvas žiūri, viskas šiaip taip išsilaiko. Kai tėvas netenka kaktos ir akių, suyra ryšys su žeme, sutrupa gyvenimas, ir pati žmogaus sąvoka sužalojama.

Paskutinis knygos pasakojimas „Teta Domincė“ kuria kiek kitus vaizdus. Kopyltstulpio figūros — gyvų žmonių atvaizdai. Dzidorius panašus į šeimos tėvą, Siluviškė — į motiną, šventa Agota — į tetą Do-

Jurgis Jankus

Nuotrauka Almio Jankaus

minca, šv. Jurgis — į kleboną, šv. Juozapas — į meistrą Mamerą, o jam padedą šeimos sūnus Domukas — į kūdikėlį Jėzų. Čia dar anie laikai, kada vaizduotė galėjo perkelti Naujojo testamento veikėjus ir Valančiaus šventuosius į šiuolaikinę aplinką. Klebono klausimas, ar tvarkoj, kad Jėzus į jį patį panašus, Domukas kartoją girdėtas suaugusiųjų frazes: „... Dievas žmogų sutvėrė panašų į save“, ir žmogus turėtų būti panašus į Dievą, tai yra — šventas (331). Pasaulis, kuriame ši galimybė svarstoma ar net artima, yra šviesus ir jausmus, nors jame ir yra skausmo, pagiežos ir blogio. Šio pasaulio žmonių bruozai, kaip ir jų gyvenimai, sveiki, ir jų sunkumus galima išspręsti.

Kopyltstulpis bolševikmečiū bus nugriautas, bet tuo tarpu jis atrodo tiek pat nepajudinamas, kaip Lietuvos kaimo gyvenimas. Tai, ko šie asmenys siekia, apie ką jie galvoja ir ko jie meldžia, kuo jie pasitiki ir kam jie dėkingi, ko jie bijo ir saugosi, yra meistro Mamerto Dievo įkvėptomis rankomis įamžinta medžio dirbinyje. „Tai Tu, Mamertai, laimingas tokiom rankom Pono Dievo apdovanotas. Kaip gyvi. Rodos tuoj išeis iš medžio ir gyvens tarp mūsų nevertų“, sako motina (305). Tarp dangaus ir žemės yra ryšys, suprantamas ir išreiškiamas. Tai nuostabu, bet natūralu. Bet šitoks pasaulis pirmajame pasakojime kulkosvaidžio susprogdinamas.

Pirmajame pasakojime „Iš namų“ šovinis žaidžia, o šiame trenkia ugnies kamuolys, bet nekenksmingai. Per audrą žaibas pataiko į šimtmetį ažuolą, po kuriuo pasislėpęs Domukas. Partrenktas, jis atsigauja. Gamtos reiškiniai Dievo rankose, ir vaikas išlieka gyvas. Anot tetos Domincės, „Matai, Dievas tave vienu pirštu palietė, bet paliko. Matyti, Jam dar čia būsi reikalingas...“ (292). Perėjusio per valančią ugnį vaiko veidas tampa vaikelio Jėzaus veidu

lis paukštis apglėbė sparnais visą apylinkę ir toli už jos. Jėgu būtų stovėjęs, būtų buvęs tik kryžius. Didelis, gražus, bet tik kryžius, o išverstas ir sudegintas tapo nebesunaikinama dvasia. (390).“

Ši piktų žmonių sukurta ugnis vistiek tarnauja tikslams Dievo, kuriam priklauso ir gyvas ažuolas, ir iš jo pastatytas kopyltstulpis. Iš šios ugnies, kaip feniksas, kyla nauja gyvybė, bet tik Lietuvoje.

Novelė priešpastato šiuos du vaizdus: iš naikinamos ugnies kyla dvasinė stiprybė, pasakata, kunigo Jono kitose aplinkybėse Sibire sakytais žodžiais, „išaugti į milžinus. Į dvasinės jėgos milžinus“ (380). Bet ta ugnis sudegina veidą Jėzaus, panašaus į Domuko. Ir tas veidas tikrai prarastas, nes mes matome ir girime Domą po daugel metų Amerikoje. Lietuvoje buvęs agronomu, jis dabar dirba popieriaus skyriu. Bet ne tai baisu, nes ir Lietuvoje tokie ir dar didesni pasikeitimai įvykė. Sėserėno Kęstučio laiškas nurodo, kad ten yra ar gali būti milžinų, o čia anas vaikas, anie vaikai perdirbti ne į ką dingio, bet į paviršutiniškus žmones: „... mes tampam didvyriais kada ne kada šimtinę numetę, ar tik tuštoka žodį pasakę.“ Domas išveda (393).

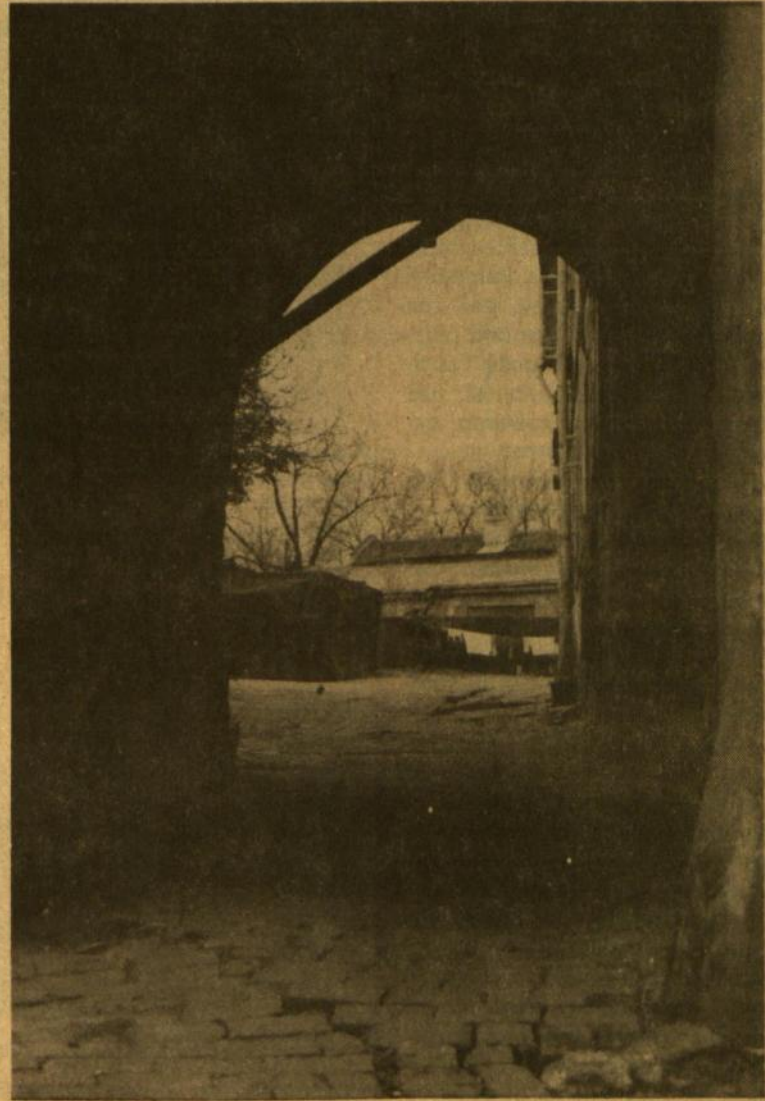
Ne vien šventas kryžius, bet ir pati teta Domincė sujungia praeitį ir dabartį ir iš praeities stiprybės duoda dabarčiai. Teta Domincė pajėgia jaunam Domukui, o vėliau jo sūnėnui. Kęstučiui praveriti ateitį. Domukui per ją ateina mintis ir galimybė mokytis: Sibire ir Lietuvoje ji vizija stiprina Kęstutį, jam primindama viršmirtinę tikrovę. Anų laikų lietuvių stiprino kopyltstulpyje įrežti Naujojo testamento ir Valančiaus šventieji; šių laikų lietuvių stiprinami savo draugų giminių bei draugų. Taip ir

(Nukelta į 2 psl.)

Nuotrauka Daivos Blynaitės

Iš serijos laimėjusios II premiją spalvotoms nuotraukoms Lietuvių foto archyvo vienuoliktąjį metinį parodoje. Paroda tebevyksta Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre Chicagoje šiandien ir rytoj, lapkričio mėn. 6–7 d.

Nuotrauka Daivos Blynaitės

Laiškai iš Rochesterio (1)

Kelios dienos Chicagoje

Miela Aušrelė,

Sveikinu Tave, atvertusią naują lapą mūsų kultūriniam gyvenime. Apskritai, mūsų moterims Lietuvos kultūriniam judėjime sau vietos nereikėjo kovotis. Jos buvo sukte įsukamos į tą sūkurį. Galima sakyti, kad jos, gal pačios to net neįsivaizdavo, mūsų tautiniame ir kultūriniam atgimime beveik iš karto užėmė labai svarbią vietą. Tik prisiminkim Zemaite, Lazdynų Pelėdą, Bitę, Šatrijos Ragana, o po jų galėtumėt teigti ilgiausią moteriškų vardų eilę ligi šios dienos pačių jauniausių. Ir kitose srityse moterims niekas skersai kelio nestojo. Gal todėl, kad laisvę atsikovojęs kraštas kūrėsi beveik iš nieko, visų žmonių teisės buvo lygios. Svarbu, kad buvo tokių, kurie galėjo dirbti. Tuo metu, kai čia, JAV, moterys tebekovojo už teisę balsuoti, Lietuvoje to klausimo niekas net nekėlė ir į Steigiamąjį seimą jau buvo išrinktos septynios moterys. Tik neatsimenu, kad moteris būtų kada buvusi kokio stambaus periodinio leidinio redaktorė. Tiesa, Lietuvos žinių redaktore pasirašinėdavo Felicija Bortkevičienė, bet ji buvo tik vadinamoji atsakinga redaktorė, asmuo, kuriam reikėjo pakelti bauses už laikraščio prasižengimus, o patį redagavimą darė dirbo vyrai. Be to, dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą, trumpą laiką, kažin kuriam vyriausiam redaktoriui pasitraukus, tą laikraštį redagavo Bita, bet tik tol, kol vėl sugriebė vyras. Gal buvo, o gal net kur ir yra (tam tyčia moterims leidžiamų žurnalų į tą skaičių nedėdau) moteris redaktorė, bet, kai šį laišką mėginu rašyti bildančiame ir į visas puses besitabančiuojuočiame traukinio vagonė, nė viena į galvą neatranda. Į kurią pusę tik mėginu griebti, visur redaktorių terandų vyrus. Per metus mintimi Vairą, Židinį, Naująją Romuvą, Aidus, Metmenis, Lietuvių Dienas, Dirvą, Darbininką, Draugą, Lituanus — visur redaktoriai vyrai. Daug kur redakcijose dirba ir moterys, bet visos po vyro redaktoriaus sparnu. To paties Draugo kultūrinio priešo redaktoriai ligi šiol buvo irgi tik vyrai, todėl, kai aną dieną užėjau į redakciją, buvo tikrai smagu susitikti moteris ligi šiol vyrų dominuotoje žemėje, ypač, kad tas mūsų kultūrinės žemės sklypas, kurį kasdieninėje kalboje vadinau Draugo priedu, nėra koks paprastas savaitinis dienraščio priedas, bet savarankiškas žurnalas, nei kiekybe, nei kokybe nė kiek neužsileidžias porai kitų. Žinau, kad reikės daug ištvermės išsilaikyti gal netaisytai dėkingam darbe, gal dar nelengviau bus įspausti žurnalo veidas savo bruozą, bet tik, kad viskas pasiseks, nes lietuvių moterų niekada nepasijūmė neįstovime.

Tai tiek, miela Aušra, Tau vieton tuštybe paraityto pasveikinimo ir geros kloties linkėjimų žodžių, o dabar, kol dar nespėjai sutelkti vien moterų bendradarbių, leisk pasidalinti vienu kitu įspūdžiu iš keleto dienų pabuvimo Chicagoje.

Chicago atvykti pasitaiko gana retai, bet kai atvykstu, apima toks jausmas, lyg po ilgos kelionės būčiau namo sugrįžęs: čia tiek bičiulių, tiek pažįstamų, kad nebespėjai su visais susitikti, o ką bekalbėti apie išsišnekimą. Prabėgi pro visus kaip vėjo nešamas, o pro daugelį nespėjai nebera laiko. Per kelias dienas prabėgus pro daugelį žmonių ir įvykių, galvoje viskas susisuka į mišinį, labai panašų į žemaitiš-

ką šiupinį, kad viską aptarti, visas šnekas išsijoti, reikėtų prirašyti pilną Tavo laikraštį. Reikėtų daug pasakyti apie Levutę Radvilienę, kuri mums plačiai pravėrė ir savo pastogę ir savo širdį, lyg pati mus būtų į svečius pasikvietusi; reikėtų nemaža pasnėkėti apie Stasę ir Vytautą Paulionius, apie Salomėją ir Vytautą Endrijonius, apie Konstanciją Puzinienę ir dar apie kitus, su kuriais praleista ne viena, šilumos pilna valanda; reikėtų šnekėti apie Bronį Railą, atvykusį net iš Kalifornijos pagerbti kolegos Vytauto Alanto; reikėtų sustoti ir prie paties suaktyvininko Vytauto Alanto, pagaliau reikėtų stabtelėti, ir prie trijų apskurusių birbynininkų, kurių drąsa neišmatuojamai didesnė už sugebėjimus. Yra ir kitų dalykų, nebe taip asmeniškų, apie kuriuos reikėtų atverti burną: pavyzdžiui, kad ir apie tai, kaip lietuvis mėgina užsimeigti savos kultūros židinį, bet šį kartą leisk, miela Aušra, sustoti tik dar ties vienu momentu.

Matai, seniai norėjau pamatyti kunigo Kezio Galeriją. Žinojau, kad ji yra, buvau girdėjęs apie ją ir gero ir ne taip gero, pažįstu ir patį nenuorimą kun. Kezį, rodos, nuo nebeatmenamų laikų. Pavadinau jį nenuorama, nenorėdamas paapeikti, bet tik pabrėžti, kad mūsų kultūriniam gyvenime tokie, pasakytum, kultūriniai nenuoramos yra labai reikalingi. Be jų galėtumėm greitai pavirsti maurais aprauktą balą. O kun. Kezys ir puikus, jau seniai net amerikiečių tarpe įspilietinę, fotografas, ir mūsų kultūrininkų filmų kūrėjas, ir meniškų leidinių leidyklos steigėjas, o vienas iš paskutiniųjų jo darbų yra Chicago miesto centre savos meno galerijos atidarymas. Kai kas galvoja, kad užtektų jau esamų galerijų, bet kun. Kezys mano kitaip. Jis mano, kad esamos galerijos toli nuo miesto centro yra tik mums patiems, o toji jau visiems. Ji gali būti ne vienam lietuviui dailininkui padėti lengviau išieiti anapus lietuviškos klijentūros rato. Girdėjau, kad per trumpą Galerijos buvimo me-

Magdalena Birutė Stankūnienė

Grybavimas (aliejus, 50x46)

ta su vienu kitu dailininku jau taip yra atsitikę, nes čia užėmė miesto laikraščio meno skyriaus korespondentai, o jų aprašymus sekdami, užėmė ir meno mėgėjai, bei kolektoeriai. Pirmadienį mudviejų su Kotryna maitintoja ir globėja Levutę turėjo laisvą dieną, tai ir sumetėm susirasti tą kun. Kezį Galeriją. Laimė buvo mūsų pusėje, nes tą dieną, nors Galerija ir buvo uždaryta, joje dirbo pats kun. Kezys — baigė rengti atidarymui dailininkės Magdalenos Stankūnienės darbų parodą, o mes, galime sakyti, vienu šūviu nušovėm du zuikius: pasigavom seniai bešnekėtą kunigą Kezį ir pamatėm naujausius Magdalenos Stankūnienės paveikslus.

Šioje parodoje jos rodomi paveikslai yra panašūs į tautinę epopėją, ar bent labai stambų ir labai gerai pavykusį jos skirsnį. Tai lietuvių moterų darbai. Ne dabartinėje pavergtoje, kolchozinėje Lietuvoje, bet anoje, laisvoje, kuri tebėra gyva mūsų atsiminimuose. Kiek galiu susigaudyti, tie jos stambūs (42 X 50 colių) aliejiniai darbai yra ilgų ieškojimų rezultatas. Gana senokai ji buvo sukūrusi Lietuvos žemės ūkio darbų ciklą. Vėliau tą temą kiek susiaurino ir moterų darbus, padarė ei-

lę raizinių ir, juos atspausdinusi, dar paspalvino ranka. Dabar tas pačias moterų darbų temas nutapė. Parodoje iškabinti abiejų serijų darbai: ranka paspalvintos grafikos ir aliejiniai dažais tapyti paveikslai. Rezultatas puikus. Žiūrint į tuos paveikslus, pasigesti nebėra ko. Ne temų. Moterų darbų temų gali būti ir daugiau, bet pasigesti nebėra ko jų išbaigime; nebėra ko pasigesti toje šnekoje, kuria kiekvienas paveikslas prašnekiną žiūrova. Jeigu teisybė, kad geras meno kūrinys šneka daugybe kalbų, tai šitie Magdalenos Stankūnienės paveikslai yra tikrai daugiakalbiai. Su jais kalbos ras ir istorikas, ir etnografas, ir nostalgijos pilnas išeivis, ir ieškąs atgaivos meistrisko teptuko technikoje, o pagaliau jų šnekėjimo su malonumu pasiklausys ir žmogus, kuris paveikslė neieško nieko kito, tik tai vien grožio.

Visi paveikslai sukurti iš spalvotų plokštumų, kai kuriais atvejais, sakyčiau, artimi išgarsėjusiems Henri Matisse spalvotiems karpiniams, tik Stankūnienės plokštumos taip įmantriai sudėstytos, kad iš karto į akis nekrinta, bet akį pagauna visa paveikslų kompozicija, jame įdėtas momento vyksmas, kuris savo prasme plokštumų kombinaciją pavertė gyvumu virpančia trijų dimensijų erdve. Į jį žiūrėdamas net nepastebi, kad visų moterų veidai tik paspalvintos plokštumos. Net ir pastebėjęs tų veidų detalių nepasigendi, kaip jų nepasigendi iš tolo žiūrėdamas į miesto aikštėje šurmuliojančią minią, ar kad ir į laukuose dirbančius žmones. Jeigu jų tarpe yra pažįstamų, pažįsti ir veido nematydamas. Jeigu Stankūnienės paveiksluose būtų pažįstamų, juos irgi pažintum ir be veido detalių, nes kiekviena jos moteris yra skirtinga. Skirtinga judesiu, poza ir gracijs. Veidas taip organiškai įsilies į paveikslą visumon, kad tampa visiškai nereikšmingas. Iš tikrųjų juk taip ir yra: veidas tik tada tampa svarbus, kai jį susitinki akis į akį, bet tada jis savo artumu uždengia anapus jo esančią visumą.

Šiais pastaraisiais darbais Magdalena Stankūnienė atvėrė savo kūryboj naują daugialybį lapą. Ir ne tik savo kūryboje, bet ir apskritai mūsų išeivijos tapyboje. Kuri nors mūsų organizacija ar pinigingas žmogus turėtų pasirūpinti, kad tie darbai neišsibirstytų po svetimuosius, bet rastų vietos kur nors po savo lietuvišku stogu. Kad nors ir tokioje Lietuvos pasiuntinybėje Washington — tenai jos sienos yra beveik visiškai plikos.

Jurgis Jankus

Pasauliui sugriuvus

(Atkelta iš 1 ps.)

išsipildo Domincės žodžiai, kad šventieji gali vaikščioti žemė, mūsų tarpe ir iš mūsų tarpo. Galop, pats pasakojimas — Domo savo draugui ir to draugo mums — iškelia pavyzdį dartinėje Lietuvoje kenčiančiųjų.

Stipri ir gera moteris irgi veikia pasakojime "Knyga", o ta knyga vėl yra Valanciaus Šventųjų gyvenimai. Dėdienė Genovaitė Simukui skolina retas, brangias knygas, tuo praplėsdama jo akiratį, nušviendama jo ateitį. Taateitis, dalinai netikėta, nepramatyta, yra profesorius, tėvo ir išeivio nevisai šviesus gyvenimas. Jausdamasis kaltas dėl su dėdienes mirtimi susijusių slaptais jausmais, Simas visą gyvenimą ne visai laisvasirailmingas. Jis užauga geras, atrodo, bet tuo pačiu šykštus ir atsargus, aptemdytas to vaikystės skaismo ir kaltės jausmo. Valanciaus sena knyga, jam Amerikoje senutės netikėtai duota, jis išgydomas, nes galų gale kam nors savo istoriją papasakoja. Vaikai jo išklauso ir tuo tarpu jam atleidžia. O knyga vėl gyva, vėl kalba jų rankose, nes visi vaikai ją nori skaityti. Ratas užsidaro. Iš praities palaima nusileidžia ant Simo Plaušio, o knygos pasakos ir idealai jo vaikuperimami. Tai vienintelė novelė su laiminga pabaiga ir, dar nuostabiau, su laiminga pabaiga Amerikoje, kur šioje Jankaus knygoje vaizduojamos šeimos sukurkusios ir kurgyvenimas anoms akim neparegimas.

Praeitį suneramina pasa-

kojimo "Lapausis" veikėją Povilą Turskį. Jis nori prisiminti ir atvaizduoti smagius įvykius, uždengdamas jų skausmą. Jis buvo bailus, nes bijojo, kad kas nors sužinos ką nors gėdingo apie jį. Jo mylimas šuniukas Lapausis nešė ir laimę, ir gėdą. Net jo meilė žmonai Rožytei turi tamsią, silpną pusę, kylančią iš Povilo "nelemtos mažavertybės komplekso" (145). Kadangi sėkmė jam būtina, jis meluoja, apgaudinėja ir naikina. Jis įtaria savo žmoną ir draugą Kazį, kol dar nereikia jų įtarti. O juos suartina ne vien vienas kitam trauka, bet ir Povilo nelemtas būdas.

Pasakojimas "Po tuo pačiu stogu" parodo panašią trijulę padėtį — iš tikrųjų, dviejų trimi surištais slaptais jausmais, Simas visą gyvenimą ne visai laisvasirailmingas. Jis užauga geras, atrodo, bet tuo pačiu šykštus ir atsargus, aptemdytas to vaikystės skaismo ir kaltės jausmo. Valanciaus sena knyga, jam Amerikoje senutės netikėtai duota, jis išgydomas, nes galų gale kam nors savo istoriją papasakoja. Vaikai jo išklauso ir tuo tarpu jam atleidžia. O knyga vėl gyva, vėl kalba jų rankose, nes visi vaikai ją nori skaityti. Ratas užsidaro. Iš praities palaima nusileidžia ant Simo Plaušio, o knygos pasakos ir idealai jo vaikuperimami. Tai vienintelė novelė su laiminga pabaiga ir, dar nuostabiau, su laiminga pabaiga Amerikoje, kur šioje Jankaus knygoje vaizduojamos šeimos sukurkusios ir kurgyvenimas anoms akim neparegimas.

Nors anų laikų Lietuvoje šeimos taip pat ir — buvo nesantikos, neištikimybės ir nesu- pravimo — giminės testinumas buvo užtikrintas. Novelėje "Rūpestiai" Norušis po sunkaus gyvenimo, kuriame tačiau buvo šviesos ir laimės, kol jo žmona Kristė gyveno, pamato, kad jo sūnaus šeima gali neišsilaikyti, o jei išsilaikys, bus nelai-

minga. Bet vistiek ūkis bus perimtas, ir žemė bus apdirbta, nes dar viena stipri moteris, Jonuko žmona Jadvyga, pasikvie savo brolius jai padėti. Nors pereis dalinai į kitų rankas, ūkis klestės. Ir bus įpėdinis, nes Jadvyga laukiasi. Kol nesusprogdintas gyvenimas, kol galima dar kuo nors pasitikėti, išeitis ir ateitis užtikrintos.

Stebuklingai po mirties grįžusi teta Domincė Kestučui atveria erdvę ir laiką, o novelėje "Paparčio žiedas" įprastos ribos pašalinamos Pačiaupui. "Mėlyna šviesėle šviečias grūdelis ne grūdelis, akmenėlis ne akmenėlis" (68) atidaro Pačiaupio akis ir ausis. Jis regi ir girdi tai, kas tikrai yra, ko kasdienės akys neižiūri. Pasakotojas stebisi ne vien tais praities įvykiais — praręjimu, girdėjimu, auksu ir gaisru, — bet žmogaus širdimi, nes Pačiaupio širdis iki pat galo išlieka gera ir nepaliesta. Tiek daug matydamas — ir žmonių, ir turto — jis tenori matyti savo šeimą: "... tada per visą daugybę matymų tenorėjau matyti tik tave, vaikus" (61). Pabaigoje pasakojimo, su- pratus žmonos apgaule, jis vistiek susivaldo ir susitvarko. Tais laikais tai buvo įmanoma — susitvarkyti ir nepasibaigti.

Novelėje "Teta Domincė" Kestutis atpasakoja, ko ji kunigas Jonas Sibire mokė. Turp kitko kunigas pasakė, "kad žmogus panašus į austrę. Ji žalojamą vietą gydosi perlu, o žmogus dvasios stiprybe, dar šaunesne medžiaga už perlą" (378). Ta dvasios stiprybė įrodoma kaip tik šiame pasakojime, kur nauji milžinai ir nauji šventieji vaikščioja anoje žemėje; o jos trūksta čia, išveda- ma, kur skausmas užmirštamas ar numalšinamas, kur visko, sakoma, yra.

Skausmas sustiprina Pačiaupį pasakojime "Paparčio žiedas", kur tikrasis turtas, mums paaiškėja, yra ne auksas ir net ne praręjimas ar girdėjimas, bet šviri širdis, tas tikrasis perlas. Novelėje "Rūpestiai" kančia, kaip ir anuo- se pasakojimuose, nesibaigia, bet ji ir nėra žudanti, nes žmogus nepasiduoda: bus nauja šeima, gims vaikas, žemė neš derlių. Pasakoje "Knyga" skausmas atlyžta po daugel metų — per vaikus, per tą patį brangią knygą, nešusią tiek kančios.

Bet tai išimtis. Kai susprogo anas pasaulis, kai veikėjai ke- liavo, pagal pirmos novelės pavadinimą "Is namų", dingio ir galimybės stiprėti, tapti milžiniais ir šventaisiais, užauginti iš kančios ir sunkaus gyvenimo perlą. Novelės "Lapausis" ir "Po tuo pačiu stogu" parodo dviprasmišką, keistą ir savotiškai nesveiką pasaulį, į kurį knygos pirmosios novelės veikėjai traukė.

Žiūrėdami atgal į savo vaikystę, veikėjai pamato save tokius, kokie jie tada buvo. Novelėje "Teta Domincė" Domukas, klebono paklaustas, ar neatpažino savęs Jėzaus veide, ar nežinojo, kad jį patį panašus, atsako: "Tikrai nežinojau. Aš nežinojau, koks aš" (330). Po daugel metų jis ir kiti Jurgio Jankaus knygos "Paparčio žiedas" veikėjai pažįsti ir save tada ir dabar ir su- žino, supranta, kokie jie yra. Todėl jie pasakoja, todėl dalinasi. Todėl jie aprašomi. Šioje knygoje, kaip ir kopyltstulpy, yra jų veidai apdovanotos rankos įrėnti. Jau ne kaip kopyltstulpy, knygoje matosi jų veidų ir tamsioji pusė, šviesos retai paliečiama.

Bet mes pamatom, mes prae- gim paparčio mėlyna švie- sele. Mes irgi apdovanoti.

Paskaita, skaityta JAV LB Kultūros tarybos literatūros premija laimėjusios Jurgio Jankaus knygos "Paparčio žiedas" pristatyme Jau- nimo centre, Chicagoje, šių metų rugsėjo mėnesio 24 diena.

Magdalenos B. Stankūnienės parodoje Galerijoje, 1982 m. spalio 1 d. Chicagoje: Algirdas Pužauskas, Bronė Pužauskienė, Rita Slapšienė, dailininkė Magdalena Birutė Stankūnienė, Dalia Kutėnienė, Julija Svabaitė-Gylienė, Aldona Grincevičienė, Antanina Noreikienė, Jonas Stankūnas, Danutė Šilimaitienė ir Aloyzas Eiva.

Magdalenos Birutės Stankūnienės parodoje p. Baukutė ir Algirdas Pužauskas. Nuotraukos Jono Tamulaičio

Magdalenos B. Stankūnienės parodoje: Ginta Pūdmaitienė, dailininkė Stankūnienė, Irena Vaitkienė, Irena Majauskaitė, Virginija Majauskienė ir Jonas Stankūnas. Nuotr. Jono Tamulaičio

NAUJI LEIDINIAI

• VYTIS, Vol. 68, No. 7, 1982 m. rugpjūtis-rugsėjis. Lietuvių ir anglų kalba Lietuvos Vyčių — Knights of Lithuania leidžiamas mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorė — Aldona Ryan, 6591 McEwen Rd., Centerville, OH 45459. Administracija: 2524 W. 45th St., Chicago, IL 60632.

Numerįje plačiai aprašoma Dayton, Ohio Lietuvos Vyčių kuopos auksinė sukaktis. Pagarbiamas Maironis 120 metų gimimo ir 50 metų mirties suakakį proga. Amerikietiško „beisbolo“ taisyklės ir terminai dr. Algirdo Budreckio pateikiami lietuviškai,

taip kaip juos savo knygelėse buvo išdėstęs transatlantinis lakūnas kapitonas Steponas Darius, bandęs šiuo žaidimu sudominti savo tautiečius Nepriklausomoje Lietuvoje. Ne pro šalį ir dabar sužinoti, kad „short stop“ yra „pusiaugynėjas“, kad gaudytojas ir teisėjas nešioja „krūtinsargį“ ir „blauzdisargius“, o „fan“ vadinamas „aistruoliu“. Tačiau kai mušėjas, triskart nepataikęs lazda sviedinio, turi išeiti iš žaidimo, teisėjas vis dėlto ir toliau turi šaukti „autas“. Kiti skyriai plačiai nušviečia paskirų vyčių ir skyrių veiklą.

Danutė Šilimaitienė-Endrijonaitė ir Magdalenos B. Stankūnienės parodoje.

Regina Savickaitė-Borg Nuotr. Jono Tamulaičio

Ateities akademinis savaitgalis

Žvilgsnis į pagrindinio leidinio LKB Kronikos dešimties metų gyvasties progą

Antrasis Ateities akademinis savaitgalis, kuriame kaip ir pirmajame buvo svarstoma mūsų ryšys su pavergtosios Lietuvos žmonėmis, įvyko šių metų spalio 15-17 dienomis Chicagoje. Spausdiname keletos dalyvių įspūdžius iš atskirų jo programos dalių, tikėdamiesi, kad daugumai skaitytojų taip pat bus įdomu apie šias svarstybas kiek patirti, nes tai bendras mūsų visų lietuvių rūpestis.

Lietuva kūryboje

Savaitgalis prasidėjo penktadienį, spalio 15 d. 7:30 v.v. vakarone Jaunimo centro kavinėje. Vakarone atidarė rengėjų ateitininkų sendraugių vardu Jonas Pabedinskas, o jį pravedė pakvietė Ramintą Marchertienę. Sekė įdomus ir gerai paruoštas Aušros Liulevičienės įvadas į temą: „Dabartinė Lietuva išsivijos rašytojų kūryboje“. Prelegentė kalbėjo apie sunkumus, lydinčius pastangas įveikti dabartinės Lietuvos įvaizdį išsivijos rašytojų kūryboje. Bet taip pat nurodė jų kūrybos atverias naujas perspektyvas Lietuvai matyti ir suprasti.

Lietuva daugeliui rašytojų, kalbėjo ji, buvo ir yra išeities taškas kurti. Kiekvienas reiškiasi savaip. Vieni leidžia į praeities garbinimą, kiti pasineria savo asmeniniuose prisiminimuose, įsąmoninti tik vieną kitą bendrą, visus rišantį ir jungiantį giją. Dažnai prasimuša nostalgijai išgyvenimai, kartais religiniai pergyvenimai. Tautą minint.

Bradūnas žarsto žemės grumstus ir, ant vėlių suolelio sėdėdamas, giliu, visa aprėpiančiu žvilgsniu žvelgia Vilniaus vieškelio kryptim į gyvą, alsuojančią Lietuvos žemę ir žmones. Svabaitė-Gylienė žvelgia Vilniaus vieškelio kryptim į gyvą, alsuojančią Lietuvos žemę ir žmones. Svabaitė-Gylienė žvelgia Vilniaus vieškelio kryptim į gyvą, alsuojančią Lietuvos žemę ir žmones.

Kiekvienas žvelgia per savo asmenišią prizmę. Taip ir turi būti. Rašytojas nėra istorikas. Bet kūryba galbūt yra ne vien rašytojų, o mūsų visų ryšys su Lietuva. Jau vien savo egzistencija ji Lietuvai liudija, nes, ar ji reikštųsi kaip savotiška burtų šalis, ar kaip neužgijantis skausmas, per kūrybą ji mums amžinai egzistuoja ir vis nauja. Poezijoje Lietuva įgauna gyvą, pulsuojančią išraišką. Tiesioginiai jos nevaizduodami, poezija mums padeda suprasti, jausti ir su ja sutapti. Lietuva tai erdvė. Ir kalba, ir istorija, ir visos kūrybos apraiškos sudaro Lietuvą. Tai versmė, kuri grindžia mūsų būti. Anot Putino eilėraščiui „Lietuva“ — Tu man paslaptis, kuri myli ir kenčia. — Tai kelios pabiro mintys iš Aušros Liulevičienės paskaitos.

Daiva Markelytė perskaitė devynių poetų eilėraščius: Aisčio „Vienas kraujo lašas...“, Brazdžio „Siaurės pašvaistė“, Slaito „Po gimtojo dangum“, Nykos-Niliūno „Motina“, Nagio „Namai“, Mackaus „Liaudiškoji“, Liūnės Sūtemos — iš „Vendetos“, Vitalijos Bogutaitės — iš „Po vasaros“, Jolantos Malerytės „Lietuva“. Eilėraščiai praskambėjo labai vienodai. Skaitytoja, matyt, nebuvo nusiteikusi juos priimti kiekvienam tinkama, savi-ta spalva.

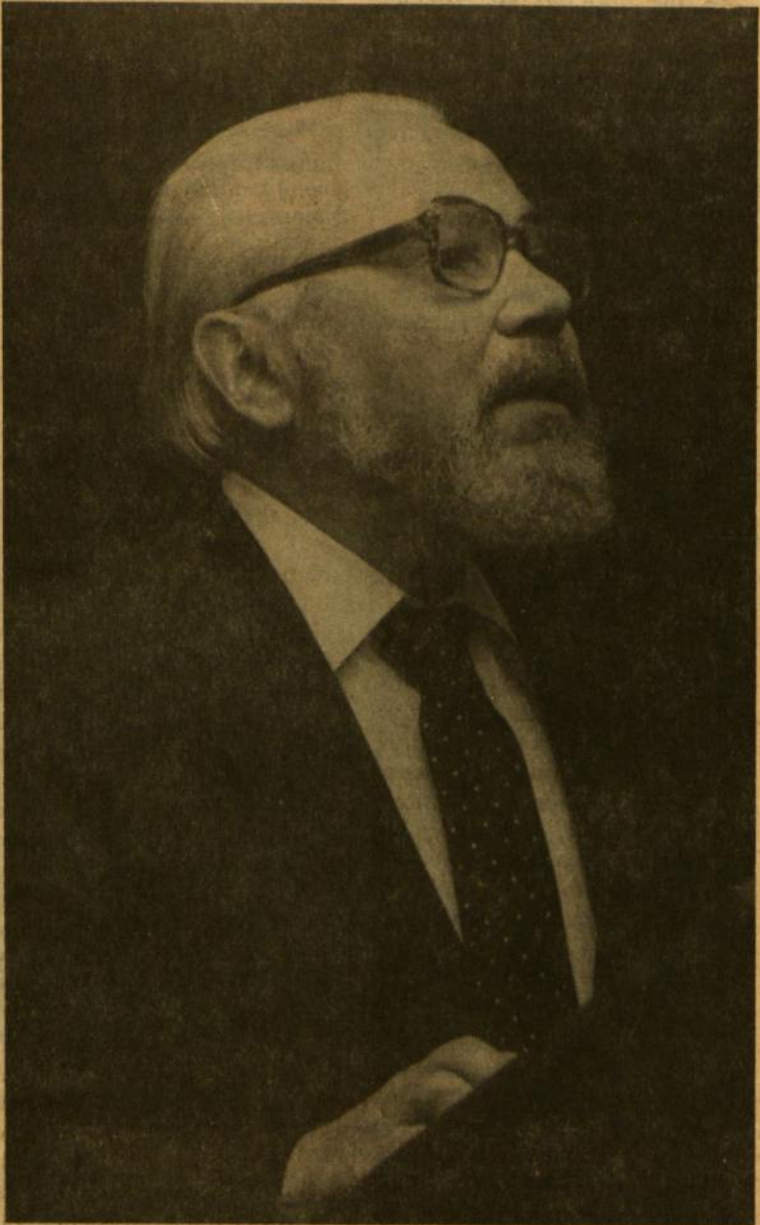
Agnė Kizienė skaitė ištrauką iš Aloyzo Barono romano „Mirti visada suspėsi“. Skaitytoja, matyt, nebuvo nusiteikusi juos priimti kiekvienam tinkama, savi-ta spalva.

Aktorius Julius Balutis įspūdingai perteikė ištrauką iš Algirdo Landsbergio dramos „Šventasis narvas“ — tardytojo sceną su kunigu Semėnu.

Poetas Kazys Bradūnas paskaitė savo poezijos pluoštą: „Tremtinio sapnas“, „Lietuvių kapinės Sibire“, „Romas Kalanta“, „Baltiškas surrealizmas“, „Partizanų baladė“, „Tylintis akmuo“, „Miško brolių kapai“, „Barbarai bijo“, „Užeigoje prie Vilniaus vieškelio“.

Raminta Marchertienė padėkojo visiems, kurie dalyvavo programoje, kurie atėjo. Visa vakaronės medžiaga buvo sodri, gerai parinkta. Tai buvo pakilus, šventiškas ir kūrybiškas vakaras.

Danutė Augienė

Poetas Kazys Bradūnas skaito savo eilėraščių Ateities literatūros vakare Jaunimo centre, Chicagoje, š.m. spalio mėn. 15 d.

Dr. S. Sužiedėlio paskaita

Spalio 16 d. vyko akademinis posėdis Jaunimo Centro salėje. Programą pradėjo Jonas Pabedinskas, pasidžiaugdamas, kad sudaryta taip prasmingas paskaitų ciklas ir svarstybos Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos ir kitos pagrindinio spaudos idėjų, stiejant jas su išsivijos darbu.

Programą pravedė pakvietė Laima Garbonkienė. Ji, apibūdinti pirmą paskaitininką dr. Saulių Sužiedėlį, pakvietė jį temai „Ateities Lietuvos santvarka pagrindinio spaudos idėjų, stiejant jas su išsivijos darbu.“

Programą pravedė pakvietė Laima Garbonkienė. Ji, apibūdinti pirmą paskaitininką dr. Saulių Sužiedėlį, pakvietė jį temai „Ateities Lietuvos santvarka pagrindinio spaudos idėjų, stiejant jas su išsivijos darbu.“

Programą pravedė pakvietė Laima Garbonkienė. Ji, apibūdinti pirmą paskaitininką dr. Saulių Sužiedėlį, pakvietė jį temai „Ateities Lietuvos santvarka pagrindinio spaudos idėjų, stiejant jas su išsivijos darbu.“

Daiva Markelytė deklamuoja išsivijos poetų eilėraščius.

Nuotrauka Jono Kuprio

Pagrindžio spaudoje diskutuojant ateities valstybės santvarką, artėjama prie demokratinės santvarkos sąvokos Vakaruose. Akcentuojamas ateities Lietuvos demokratinis pradai. Skiriamas dėmesys tautinėms mažumoms. Pirmiausia, reikiama reikala išsivijos atgal Lietuvoje įsikūrusius rusus, o dėl kitų mažumų — atsižvelgti į jų polinkius. Keliamas reikalas išsivijos Lietuvos girtuoklius ir recidivistus, kas nesiderintų su Vakarų valstybių įsitikimu ir praktika.

Pagrindžio spaudoje stiprus kvietimas lietuviams, nepriklausomybę atkūrus, grįžti į Lietuvą. Keliamas tautų federacijos mintis. Yra siūlymų gynybą organizuoti Šveicarijos pavyzdžiu.

Gausiau svarstoma būsimoji ekonominė santvarka. Pasisakoma už panaikinimą didžiųjų kolchozų, bet ir siūloma vengti per didelio smulkinimosi; vis dėlto, duotina šeimos tiek žemės, kiek jos pačios įstengia apdirbti, steigiant mašinų arteles, galinčias patarnauti mažesniems ūkiams. Į šitokią sistemą yra pasukusi ir Jugoslavija, įsitikinusi kolchozinių ūkių silpnumu.

Tačiau keliamas mintis, kad stambiosios įmonės turės priklausyti valstybei, duodant daug teisių darbininkams, sprendžiant administravimo klausimus. Pasisakoma už darbo unių, streikų laisvę. Nesimato didelio noro pramonę grąžinti į privačias rankas.

Dauguma vakariečių yra nuomonės, kad demokratija negali susiderinti su socializmu, bet yra ir kitų nuomonių, kaip Dubček vyriausybės bandymas Čekoslovakijoje. Tik durtuvu remiamas socializmas niekada nesiderina su demokratija. Vis dėlto Lietuvos pagrindinio spaudos idėjų, stiejant jas su išsivijos darbu.

Agnė Kizienė skaito iš A. Barono „Mirti visada suspėsi“.

Julius Balutis skaito iš A. Landsbergio „Šventasis narvas“.

Nuotraukos Jono Kuprio

monės, kad demokratija negali susiderinti su socializmu, bet yra ir kitų nuomonių, kaip Dubček vyriausybės bandymas Čekoslovakijoje. Tik durtuvu remiamas socializmas niekada nesiderina su demokratija. Vis dėlto Lietuvos pagrindinio spaudos idėjų, stiejant jas su išsivijos darbu.

Pagrindžio spaudoje stipriai pasisakoma prieš biurokratizmą, alkoholizmą. Pabrėžiamas tautinio savitumo klausimas. Skatinama saugotis blogos Vakarų įtakos — pornografijos, narkotikų.

Aplamai, Lietuvos pagrindinio spaudos linksta į konstitucinės santvarkos ilgesį. Pažiūros įvairios: nuo liberalizmo iki eurokomunizmo. Pagrindžio spaudoje atsispindi vakariečių idėjos, pvz. Bažnyčios atskyrimas nuo valstybės. Bet kai kurios jai nesuprantamos, kaip teismų nepriklausomybė. Trūksta kai kurių konkrečių temų svarstymo, pvz. pluralistinės visuomenės tvarkymasis būsimoje Lietuvoje.

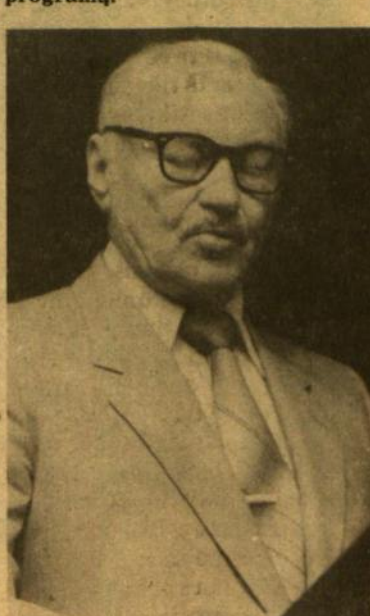
Koreferentas kun. Vytautas Bagdanavičius aukštai įvertino prelegento moksliniu atidumu paruoštą paskaitą, nauju būdu svarstant pagrindinio spaudos pažiūras politiniais, ekonominiais, tautiniais klausimais. Papildydamas paskaitos mintis, kun. Bagdanavičius prisiminė Vakarų krikščionybės kryptis svarstant socialinius klausimus. Viena kryptis — solidarizmas, kur pagrindinis veiksnys yra bendruomenė. Kita kryptis — subsidijinė, kur pagrindas asmens iniciatyva su reikiama papildymais iš visuomenės ir valstybės pusės. Abi sistemos turi pavyojų. Solidarizmas gali išsivystyti į valstybinę priepaūdą, o subsidiarizme gali atsirasti apeliuotų žmonių. Vokietija po nacių valstybinės sistemos pasuko į individualų ūkininkavimą. Kaip praktika rodo, privačios nuosavybės varžymas veda į baudžiavą.

Dėl demokratijos klausimo, ji nėra Lietuvos pagrindinio spaudos perdau suidealinta. Demokratija didelis turtas. Vienas jos svarbiųjų nuopelnų yra išdirbta sistema kaip iš vienos partijos požiūriu sklandžiai perkeliama į kitos rankas. Svarbu ir skirtumas tarp Bažnyčios ir valstybės. Čia įsidedmėtina, kad nors JAV valstybės kūrėjai patys buvo giliai religingi, jie buvo įsitikinę reikalingumu Bažnyčiai atskirti nuo valstybės.

(Nukelta į 4 psl.)

Raminta Marchertienė praveda Ateities literatūros vakaro programą.

Julius Balutis skaito iš A. Landsbergio „Šventasis narvas“.

Stasys Krasauskas
Sallamono knyga „Giesmių giesmė“ (raizinyne)
1986

Lidija Šimkutė

Iš ciklo „Prisiminimų inkarai“

Saulė kaspinais suvystė kūną.
Šilkiniai spinduliai surišo sąnarius.

Kodėl nepakreipei ženklo
prieš artėjančią tamsą?

Smėlyje panertais pirštais
jaučiu šiltą drebulį.

Širdies svarstyklės
Neatsverė laimės.

Mūsų laimė neapčiuopiama,
liūdesys nesuprantamas.
Mums nevalia svajoti
lūkesčio be išsipildymo.

Mano gelmėje sau rasi lizdą,
Susuktą iš gyvenimo nuotrų,
Įtemptų jausmų tarpukaktyje.

Mūsų vienatvė netikra,
Joje ištrypsta pažadai.
Mūsų lemtis
Stipresnė už jėgą.

Aš tuščias tinklas
Pačiame jūros dugne.

Tu nutilai
Kaip lankas,
Kuriame virpa
mirtį
nešanti
Strėlė.

Laukiu
Nukrintančios žvaigždės.

Iš debesų tau nupildysiu
minkštą guolį.
Tyliai, tyliai šnabždėsiu
arabiškas eiles.

Sapne sugrįžo
Tavo tylą
(Tik tylą kalba).

Leila
Akimis pažvelgsiu,
Lūpomis išstariu,
Kūnu įsiliesiu į tavę.
Leila.

Išsiskiriant sakei:
„Esi man viskas“.

Vartau pasąmonės knygos lapus,
Bet vengiu jos žodžių.

Kai tu atsirėmei į mano balsą
— jo netekau.
Tik aidas, uždegęs mano lūpas,
liko skambantis
Tavimi.

Niekad nesugrįšim
Dienos švieson,
Niekad nepasieksime
Paukščių tako.
Prisiminimų svarūs inkarai glūdi
Neišsipildžiusių svajonių jūroje.

Iš tavo rankų krito sniegas
ant mano ikaitusių krūčių,
bijančių nusivylimą.
Akių tiesa,
Rytojaus baimė,
Glostė prisiminimus.

Prisiminus gyslų skundą,
neįtartą geismą,
Sukritau.
Glamonėtų krūčių atgaila,
rašė kūno, kraujo eiles:
iš asarų — ne žodžių.

Suraižęs magiją
Palikai tarpduryje peilį.
Kaip išeiti nesusižeidus?
Kaip išvengti sunkaus alsavimo?
Kaip apleisti griūvančius namus?

Gal dar mintyse suspėsim sušokti
Laumės šoki,
Pabūt kartu po tuo pačiu medžiu.
Pažvelgt viens kitam į sielą,
Ir tart sudiev,
sudiev,
adieu.

Žaibai užgeso,
Lietaus išlieti vandenys
Grįžta prie šaltinių.

Dėvėk mano tylą
kaip žiedą,
Nulietą iš prisiminimų.

Tu nuėjai, tarytum spindulys
Pažadines viltį,
Neįžiebęs ugnies.

Lidijos Šimkutės-Pocienės (g. 1942), Australijoje gyvenančios mūsų poetės, pirmasis eilėraščių rinkinys „Antrasis ilgesys“ pasirodė 1978 metais, išleistas Algimanto Mackaus Knygų fondo. Čia spausdinama ištrauka iš spaudai paruošto poetės naujo rinkinio.

Vienuoliktoji fotografijų paroda

Kasmetinė tradicija jau yra virtusi lietuvių fotografų išeivijoje meniškųjų fotografijų paroda. Atkakliai tai yra vykdoma jau vienuoliktoji karta. Ir jokio pavarimo dar toli gražu nematyti. O pats užmojis visai nesensta, nes kasmet parodon ateina vis naujų ir jaunų fotografų, karštai užsidegusių fotografijos menu. Šias parodas rengia Lietuvių foto archyvas. Tačiau pastaraisiais metais pats tikrasis jų įkūnytojas — organizatorius buvo ir yra Stasys Žilėvičius. Netruksta ir talkininkų. Siemet tokie buvo: Petras Aleksa, Juozas Daunoras, Raminta Jelionytė, Jolanda Budelskytė — Lass, Zūnė Žilėvičienė ir Ramintas Zukas. Paroda vyksta M.K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Atidaryta spalio 29 d., uždaroma lapkričio 7 d. Tai šiandien ir rytoj dar yra paskutinė proga čikagiečiams parodą pamatyti.

Truputis statistikos. Parodoje dalyvauja 27 fotografai: 11 moterų ir 16 vyrų. Iš Chicago ir apylinkių 22 dalyviai, iš tolimesnių vietovių 5 dalyviai. Parodoje išstatyta 150 nuotraukų: 127 spalvotos, 23 nespaltvotos. Paskirtos taipgi pirmosios, antrosios ir trečiosios premijos už spalvotąsias ir juoda — balta nuotraukas. Įdomu siemet dar ir tai, kad premijas laimėjo beveik vien moterys, nors vyrų dalyvių parodoje ir daugiau. Taigi moterys savo kūrybingumu pralenkė vyrus: penkias premijas nusisėdė moterys ir tik viena teko vyrams!

Pirmoji premija už spalvotąsias nuotraukas paskirta *Felicijai Banytei* (Western Springs, IL). Parodoje yra 6 jos darbai. Tirsta, lygi, bet sodri spalva primena Renesanso laikų tapybas, lyg būtų stipriai padidintos jų detalės. Tai vis horizontalių ir vertikalinių linijų bei plokščių architektūrinės kompozicijos, sukomponuotos iš realių buitinių daiktų. Puiškas pavyzdžiai, rodantys, su paprastu objektu ir su kapusta, grynai spalva galima pasiekti stipraus efekto.

Antroji spalvotų nuotraukų premija teko *Daiui Blynaiti* (Cleveland, Ohio). Išstatyti 6 darbai. Visi jie pasižymi taipgi tapybiškumu, kaip ir pirmosios premijos nuotraukos. Tik D. Blynaitės spalva ne tokia statiška, o pulsuoja šviesos ir šešelių ritmika. Nuotraukose ne vien tik daiktų detalė, bet ir buitinė gyvenimo sliktis su žmogum, namais, gatve. Tuo keliu eidama, fotografė klasiško grožio pasiekia su ta senute, sėdinčia prie durų gatvėje.

Trečioji spalvingųjų premija jau vyru — *Vladiui Feiferiui* (Chicago, IL). Šešios nuotraukos — gamtos ir žmogaus kasdienybė, daugiau jų pramoga ir poilsis: cirkas, klounų galvos, beveik siurrealistiškas mergaitės portretas, kalnų vaizdas, melancholiška arklio galva ir toks kaligrafiskas saulės raštas, pasinaudojant žolės stiebeliais ir lapais.

Nespaltvotų nuotraukų parodoje buvo ne per daugiasia. Dauguma fotografų metasi į tą žavintį gražumą — spalvą. Gal ir dėl to, kad vizualiniai efektai čia lengviau išgaunami. O juoda — balta subtiliam grožiui reikia gal net didesnių pastangų ir didesnio kūrybinio įžvalgumo bei nuojautos, norint tik su dviem spalvomis (juoda ir balta) sukelti nepamirštamą įspūdį. Kad tokios gerosios bespalvės nuotraukos yra aukšto lygio, o gal kai kuriais atžvilgiais pralenkia net spalvotąsias, yra neblogų pavyzdžių ir šioje parodoje. O premijuotosios tikrai yra to išskyrimo vertos.

Pirmoji nespaltvotųjų premija paskirta *Daiui Blynaiti* (Cleveland, Ohio). Klevelandietė Dai va taipgi yra dviguba šios parodos laureatė (antra premija ir už spalvotas nuotraukas). Nespaltvotų rodamos trys nuotraukos. Puiškas, litografinio įspūdžio darbas. Ypač du pirmieji, kur abstrakti miniatiūros poezija, virpėdama kontrastais ir jų pustonais, sukuria labai subtilų ir santykiavimų grožį. Žiemos detalė pasižymi tuo pačiu. Bet čia žiūrovo fantaziją riboja jau konkretūs daiktai.

Antroji juoda — balta nuotraukų premija teko *Dainai Zemliauskaiti* — *Juozevičienei* (Oak Park,

Poetė Julija Švabaitė-Gylienė skaito savo kūrybą Ateities literatūros vakare Jaunimo centre, Chicagoje, š.m. spalio mėn. 15 d.

Nuotrauka Jono Kuprio

IL). Išstatyti 3 darbai. Labai grafiškas šakelių ir lapų debesėlis žavi žiūrovą kone auksakališkos ornamentikos miniatiūrinio subtilumu. Pastato laiptų ir tvorelių pynės — tikri šviesos ir šešelių audiniai. Architektūrinis dangoraižių monumentalumas neįtikėtinais sutalpinęs visai nedidėlyje nuotraukoje.

Trečioji premija už nespaltvotąsias — *Rūtai Musonytei* (Oak Lawn, IL). Matome 6 nuotraukas. Jose daugiausia žmogus ir didmiestis — Chicago. Tuos du objektus laureatė čia ne tik rodo vienas kito akistatinėje situacijoje, bet užmojo potekstėje, žiūrovas randa ir minties giluminę dimensiją, apie ką dauguma parodos dalyvių nė nepagalvoja.

Parodoje j, galima sakyti, konkursinę galimybę nebuvo įtraukti kvietiniai veteranai. Jie čia buvo tik lankytojų akies džiaugsmui. Tai garbės svečias *Algirdas Grišaitis* ir kvietiniai svečiai: *Eugenijus Būtenas*, *Algimantas Kezys* ir *Vytautas Maželis*. Visi jie išstatė po gausesnį savo darbų pluoštą. Nuotraukos parodų lankytojams visi jie gerai žinomi, ir jų kūryba jau yra tapusi šios srities mūsų klasika. Ir šioje parodoje jie visi savo aukštumoje.

Kazys Bradūnas

Viktoras Petravičius

Amžinybės vizija, 1982 (19x26)

Dail. Viktoro Petravičiaus naujų darbų paroda, vakar atidaryta Galerijoje, 744 N. Wells St., Chicagoje, vyks iki š.m. lapkričio mėn. 28 d.

Ateities akademinis savaitgalis

(Atkelta iš 3 psl.)

Tautiškumo sąmonė yra įnešusi daug gero į žmoniją, bet tarpais yra susiaurinusi žmogiskumo sąvoką. Reikia susilaikyti nuo tautų rūšiavimo į geras ir blogas. Tauta turi išmokyti vertinti kitas tautas, rasti pusiausvyrą tarp uždaro ir atviro. Džiugus faktas, kad trečdalis rusų Lietuvoje yra išmokyti lietuviškai. Šiandien lietuvis stovi prieš plačius uždavinius ir nėra reikalo jų atsakyti per daug siaurame tautiškume.

Juozas Prunskis

Teologinis žvilgsnis į LKB Kroniką

Antrąją paskaitą ir komentarus bei diskusijas pravedė University of Chicago teisės studentė Vilija Dėdinaitė. Paskaitą skaitė kun. Antanas Saulaitis, SJ., tema "Kronikos autorių prielaidos apie pasaulinę ir vietinę Bažnyčią, pasauliečių atsakomybę ir dvasininkų vaidmenį".

Prelegentas pastebėjo, kad Kronikoje nėra vienos kurios teologijos, o skriaudžiamo žmogaus sąvokos. Kronika išeivijos lietuviams yra labai paveikusi. Kronika visada kalba apie gyvosios Bažnyčios statybą. Kronikos pavadinimas "Lietuvos Bažnyčia" jau daug pasako: nebuvo pasirinkta pavadinimas "Bažnyčia Lietuvoje" ar panašiai. Kronikoje išryškintas ryšys su Apaštalų

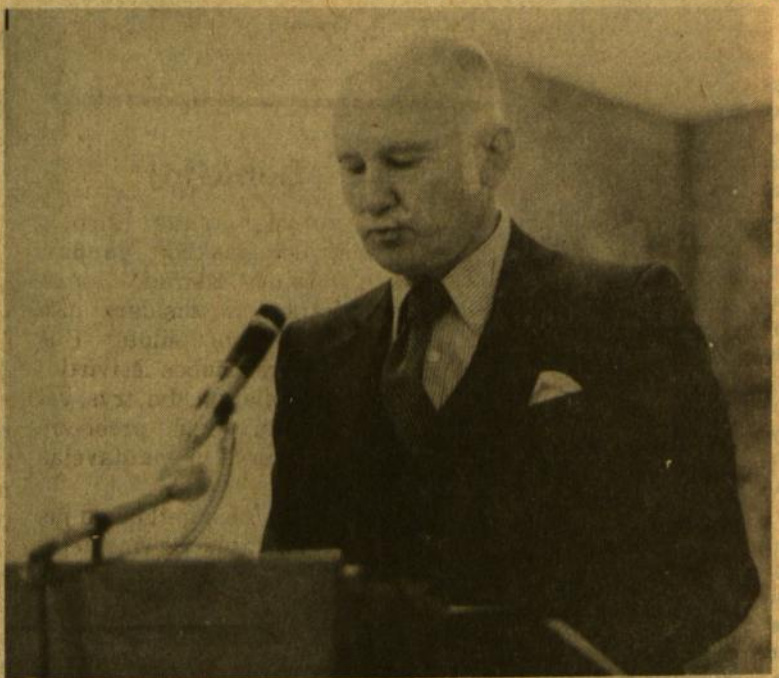
Sostu, kuris Lietuvos Bažnyčiai sunkenis išlaikyti, nes tai turėjimas autoriteto už sovietų imperijos ribų, negu pvz. stačiatikiams, kurių centras pačioj Maskvoj.

Kronikos pirmieji rūpesčiai: vaikų švietimas, šeimų krikščioniškas gyvenimas, didesnis vaikų skaicius šeimoje, kova už blaivybę. Lietuvos Bažnyčia džiaugiasi vieningumu. Daug rašoma apie Lietuvos religinį atgimimą.

Ryškus atskiros krikščionies ryšys su Kristumi. Kronikoje išryškėjantis Bažnyčios modelis sutampa su Naujojo Testamento

pirmųjų Bažnyčios vaizdų: aukotis, kentėti už Dievą ir tėvynę. Vėlesniuose Kronikos numeruose aiškiau kalbama apie krikščionių Bažnyčią. Aiškėja veikianti slapta religinio švietimo sistema, pagrindžio vienuolijos, dvasininkai, spauda, kolektyvijos, ekakursijos, pamaldos.

Pagrindžio spauda kunigą vaizduoja tautiniu ir religiniu vadu, Valančiaus pavyzdžiu. Barami dvasininkai, kurie pataikauja valdžiai. Pagal Kroniką, katalikai turi rūpintis bendruomeniniais religiniais reikalais, pašaukimais,

Jonas Pabedinskas pradeda Ateities akademinį savaitgalį Chicagoje, š.m. spalio mėn. 15—17 d.d.

Nuotrauka Jono Kuprio

Lietuvoje kilimų menas nebuvo išvystęs savo istorijos. Vilniuje yra gobelenų, kuriuos didikai užsakydavo ir atveždavo iš Belgijos. Kilimų audimo menas buvo pradėtas vėliai. Nepriklausomoje Lietuvoje ir buvo dailininkai Tamošaitiai, kurie pirmieji pradėjo Lietuvos liaudies audinius rinkti ir eksponuoti. Įsteigus Kauno Tautos kultūros dailės audinių skyrių, buvo pradėtas kilimų — gobelenų audimo technikos mokymas.

Dailininkė A. Tamošaitienė buvo pirmoji ėmusi austi paveiklinius kilimus ir gobelenus. Kaip jos skaidrėse matėme, ji savo kūrybai tapo imta iš liaudies pasakų, padavimų ir iš istorijos. Ji daug kilimų sukūrė Eglės, žaltinių karalienės, ir Jūratos ir Kastyčio temomis. Matėme Žemaitijos ir Lietuvos vaizdus, kryžius, liaudies žmonių papročius. Gyvendama Kanadoje, dail. Tamošaitienė sukūrė kilimus ne tik tiktai Kanados vaizdų, bet ir jos miestų, įvairioms jų suaktyvėms.

Antroje programos dalyje buvo parodytas filmas iš dail. Tamošaitienės gyvenimo, jos sodybos Kingston, Ontario, Kanadoje. Čia matėme kaip dailininkė savo kilimų gamybos kūrybą pradeda, surinkus žolės, jas verda, gamina siūlus, juos dažo, verpia, suka į špules. Matėme, kaip ji audžia tokiomis pat staklėmis, kokiomis senovės graikės ir egiptietės audė. Ji pademonstravo, kaip nupieštas projektas yra perkeltas ant kilimo. Ji pati pagamina lėles ir jas aprenkia tautiniais rūbais.

Filmo pabaigoje Hamiltono tautinių šokių grupė "Gyvataras" pasirodė Tamošaičių kieme kelis tautinius šokius.

Dail. Viktoras Petravičius ir Stephen Raul Anaya.

Sis vakaras, praleistas su dail. Tamošaitiene, meno mėgėjus praturtino ne tik kilimų gamybos technikos žiniomis, bet taip pat davė progos pamatyti mūsų originaliausias ir žymiausias meninių kilimų — gobelenų kūrejos darbus, kurie pasklidę po įvairius kraštus, miestus, universitetus ir institucijas.

Saulė Jautokaite

A. Tamošaitienė

Atsisveikinimas

Miško burtai — Petravičiaus kūryba

Burtai — miško burtai. Vikrus, gyvas žmogus, porą žodžių taria lietuviškai, porą angliskai. Kažkaip netikėtai jaunatviškas, liesas, su laibais riešais ir raumėnų gijomis rankose. Tai ramus, savimi pasitikintis žmogus. Mane pasitinka prisimerkęs, sidabra spalvais plaukais, paspaudžia ranką, ir staiga atsiradusios konjako taurėlės aroma maišosi su senesniai supiaustyto linoleumo ir sėmenų alyvos kvapais. Aplinkui šiaurės europietiški meno kūriniai. Kalimas, drožimas, skulptūros — vaidilutės tamsiuose miškuose, paukščių muzika, smilkstančių pušų kvapas, bičių dūzgimas — šiaurės miškų beribė erdvė, tik dabar jau Naujame Pasaulyje.

Mėgaudamasis akimis, klajoju vaizdų girioje: skulptūroje, grafikoje ir tapyboje, kai kur atpažindamas ankstyvesniųjų darbų reprodukcijas, matytas knygoje ir privačiose kolekcijose. Gausmas kategorijų: vokiečių ekspresionizmas, fovizmas, simbolizmas. Mėginu lyginti su Gauguinu, afrikietišku menu, liaudies kūryba. Deja, neužtenka, nes tai apriboja žmogų, kuriam negalioja jokios ribos.

Petravičius niūniuoją, be drožinėdamas medį. Jis drąsus ir tikslus. Jis spontaniškai

šalpa, dirbti ruošdami vaikus, net pravedami pamaldas be kunigo. Pasisakoma prieš valdžios pastangas vykdyti savo kontrolę bažnytniuose komitetuose.

Ateistų atžvilgiu — Kronika juos vadina paklydusiais broliais, rodomas atleidimas, humaniškas gailestingumas, mokant skirti žmogų nuo klaidos. Bet iš kitos pusės, pabrėžiamas katalikų teisių gynimas, pažymint, kad "tik tokie vyskupai būtų tikintimiems primtini, kurie kovoją prieš valdžią". Kronikos kalinių laisvuose ir žodžiuose, pasakytuose teismuose, giliai išryškina maldos ir mąstymo svarbą. Dalyvavimas apeigose yra tuo pačiu ir tautinis ir politinis veiksmas, demonstracija prieš neleistiną prievartą. Išryškinamas Eucharistijos garbinimas, gavenios laikymas, alkoholio vengimas.

Pabrėžiamas ištikimumas sąžinei, nežiūrint spaudimo, rizikos darbe ar mokykloje, nebojant ekonominių pasėkų. Daug rašoma apie tėvų ir mokytojų sąžinės teisę vaikų ir jaunimo auklėjimo reikaluose.

Kronikoje pasisakoma prieš blogybes: abortus, alkoholizmą, skrybas, smurtą, melą, vergystę, dvasią, paleistuvystę, savizudybę, chuliganizmą, nesąžiningumą, netikėjimą, keiksmus, vagystę, materializmą, karjerizmą, tradicijų negerbimą, neklusnumą tėvams. Tai išplaukia iš jų užimamos laikysenos savo gyvenamos aplinkos atžvilgiu. Kronikai rūpi Lietuvos praeitis, papročiai, dainos, muzika, menas. Nutautimas siejamas su subedievėjimu.

Koreferentė dr. Julija Sainauskaitė pagyrė paskaitininko įžvalgumą ir pakartojto jo svarbiausias mintis. Ypač pasigėrėjo Lietuvoje uoliu vaikų auklėjimu. Gėrėjosi, kad jaunimas uoliai stoja į kunigų seminariją. Pravedė paralelę tarp Lietuvos ir išeivijos religinio gyvenimo, ypač skatindama išeiviją daugiau susirūpinti dvasinių pašaukimų ugdymu. Buvo džiugu girdėti seselę kazimierietę taip sklandžiai lietuvių kalba keliant mūsų tautos religinius rūpesčius.

(Bus daugiau) J. P.

A. Tamošaitienė

Atsisveikinimas

pasirenka spalvas, ir jo darbuose nesijaučia nelankstumo ir svyravimo. Savo paveikluose — jis tartum išradęs paslaptį pasakų sekėjas. Čia, žiūrėk, užburia, o štai čia nustebina. Jis kaip voras, kurio voratinkliai tokio paprastumo ir gyvybingumo, kad sunku nepakliūt į jo pinkles. Jis panašus į savo seserį — audėją, kurios iš paprasčiausių siūlų nuaudžia stebėtinai puošnių ir įmantrių raštų audeklus. Kaip ir Čiurlionis prieš jį, Petravičius stato tiltą iš tai kas žinoma ir nežinomybėje.

Gerbiu žmogų, kuris semiasi iš savo patirties, o tačiau nebijo ir pasikeisti; kuris gali beveik vaikiškai žaisti bedrožinėdamas medį ir kiekvieną kartą išgauti skirtingus rezultatus. Petravičius paliečia kažką visuotinio mumys ir tai pažymi aiškiai ir tiesiai. Jis pasiekia tikslą vaizdais, kai tuo tarpu Jung'as, Levi-Strauss'as ir kiti, mūsų egzistenciją amžinoje dabartyje mato prototipuose ir struktūrose.

Petravičius — pats gyvybingas ir įsigyvenęs, įžiūri į gamtą — per daug nemąsto apie savo kūrybą. Jis kuria. Jis pasitinka mus bet kur ir nuveda ten kur tik norime keliauti. Tai nuostabus žmogus.

Stephen Raul Anaya
Santa Monica, California
1982 m. rugsėjis